

Troska o trzeźwość młodzieży na łamach „Młodego Hufca” w latach 1927–1939

Abstract. Concern for the sobriety of young people in the journal “MłodyHufiec ” in the years 1927–1939

Alcoholism among young people was a serious social issue in the years 1918-1939 in Poland. The purpose of this article is to show how in the journal “MłodyHufiec”, Poles fought alcohol consumption by young people. The article presents the actions taken to tackle alcoholism as well as to promote abstinence among young people which appeared in the magazine in years 1927-1939.

Keywords: Drunkenness, alcoholism, drug prevention, youth

Wstęp

Po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. jednym z ważniejszych problemów społecznych w Polsce był panujący szeroko pojęty alkoholizm. Picie alkoholu było w wielu środowiskach powszechnie akceptowane, a pijaństwo wpisywało się w styl życia mieszkańców dużych miast, miasteczek i wsi. W kulturze Polski międzywojennej tolerowanie konsumpcji trunków miało swoje społeczne oraz historyczne podłoże¹. Na ziemiach Królestwa Polskiego w połowie XIX w. oraz w początkach XX w. produkcja alkoholu była bardzo opłacalna². Jak wskazują źródła, obowiązujący do XIX w. przymus konsumpcji

¹ J. Błaszczyk, *Walka Kościoła Katolickiego w walce z pijaństwem i alkoholizmem na łamach „Przewodnika Katolickiego” w latach 1930–1939* w: UKW. Zakład Filozofii Edukacji, Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Pedagogika, Z. 30, 2014.

² J. Biskupski, *Zapobieganie alkoholizmowi wśród dzieci i młodzieży w latach 1920–1939*, w: R. Matusiak, K. Sigda, K. Kozioł (red.), *Zachowania ryzykowne dzieci i młodzieży – problemy wychowawcze uzależnienia*, Lublin-Tarnów 2016, s. 43.

trunków pochodzących z gorzelnii właściciele dóbr ziemskich powodował, że każda rodzina poddańcza była zmuszona do wypicia w okresie całego roku określonej ilości alkoholu³. Upijanie się było w tamtym okresie niechlubnym zwyczajem. Ponadto wierzono, że wódka miała lecznicze oraz odżywcze właściwości. Według ówczesnych wierzeń ludowych trunki ten uśmierzał głód, ogrzewał i wpływał uspokajająco na dzieci⁴.

Nie ulega wątpliwości, że picie alkoholu wpływało destrukcyjnie nie tylko na osoby dorosłe, ale także na dzieci i młodzież. Potwierdzeniem tego są liczne badania nad alkoholizmem wśród młodego pokolenia przeprowadzone po I wojnie światowej⁵. Pierwsze badania tuż po wojnie wykonał ks. M. Sopoćko, który w swojej pracy badawczej objął 1503 dzieci, w tym 850 chłopców i 513 dziewcząt uczących się w szkołach powszechnych w Warszawie. Wyniki pokazały, że 68,5% chłopców i 61,5% dziewcząt używało napojów alkoholowych, a najbardziej „popularnym” trunkiem była wódka⁶.

W roku 1931 na przełomie miesiąca maja i czerwca została przeprowadzona ankieta wśród młodzieży studiującej na Uniwersytecie Wileńskim, z której wynikało, że z 385 studentów piło 290, z czego 76% pijących zaczęło używać alkohol w szkole średniej, a 15% na uniwersytecie⁷.

W okresie dwudziestolecia międzywojennego XX w. podejmowano liczne inicjatywy, które miały spowodować krzewienie idei abstynencji, uświadomić znaczący problem pijaństwa i jego skutków, a nawet dążyć do całkowitego pozbycia się alkoholizmu⁸. Obraz troski o wychowanie w trzeźwości odzwierciedlają liczne publikacje i artykuły w dostępnych wówczas czasopismach, w tym na łamach będącego przedmiotem niniejszych rozważań „Młodego Hufca”.

Wśród różnorodnych kwestii poruszanych przez księży, felietonistów, dziennikarzy i Druhów ze Związku Młodzieży Polskiej, sporo uwagi poświęcono walce z alkoholizmem wśród młodzieży. Celem artykułu jest zatem ukazanie, jak w „Młodym Hufcu” przedstawiano zdrowotne i moralne skutki picia alkoholu, jak promowano ideę, że tylko Polak wierzący może skutecznie być osobą trzeźwą oraz w jaki sposób propagowano abstynencję i zachęcano do niej.

Charakterystyka czasopisma

„Młody Hufiec” wydawany jako okólnik Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Męskiej w Poznaniu był pismem Związku Młodzieży Polskiej (ZMP). W roku 1927 do

³ J. Burszta, *Spółceństwo i karczma*, Warszawa 1951, s. 10.

⁴ J. Chwalba, (red.), *Obyczaje w Polsce. Od średniowiecza do czasów współczesnych*, Warszawa 2008, s. 279.

⁵ J. Biskupski, *Zapobieganie alkoholizmowi...*, s. 18.

⁶ „Świt” nr 275, 1927, s. 40.

⁷ „Walka z Alkoholizmem” 1935, nr 25, s. 134.

⁸ J. Biskupski, *Zapobieganie alkoholizmowi...*, s. 18.

ZMP należało ponad 16 tys. członków zrzeszonych w 358 stowarzyszeniach⁹. Należy wspomnieć, że Związek Młodzieży Polskiej podzielony został na organizacje męską – Katolicki Związek Młodzieży Męskiej i żeńską – Katolicki Związek Młodzieży Żeńskiej¹⁰. Przyjmuje się, że początki ruchu katolickiej młodzieży pozaszkolnej sięgają okresu zaborów, a miejscem powstania była archidiecezja poznańska. Opiekunami i założycielami organizacji katolickiej młodzieży byli księża¹¹.

Okres powstania ZMP datuje się na pierwsze lata okresu międzywojennego. W roku 1919, a dokładniej w dniach od 26 do 28 lutego, odbyło się w Warszawie spotkanie księży delegatów biskupich ze wszystkich diecezji. Na zjeździe tym przyjęto tymczasowe ustawy i utworzono o zasięgu ogólnopolskim pierwszą centralę organizacji młodzieży pozaszkolnej. Kierownictwo powierzono ks. Walerianowi Adamskiemu oraz ks. Ludwikowi Jaroszowi z Poznania¹². W dniu 12 marca 1919 r. w Warszawie podczas Konferencji Episkopatu Polski biskupi zatwierdzili uchwały podjęte podczas zjazdu. Wynikiem tych decyzji w dniach od 25 kwietnia do 20 maja tegoż roku odbyło się w Poznaniu pod przewodnictwem prymasa E. Dalbora spotkanie sekretarzy związków młodzieży, którzy przybyli z całej Polski¹³. Zdecydowano wówczas, że wszystkie Stowarzyszenia w obrębie danego województwa czy diecezji będą tworzyły jedną organizację zwaną Związkiem Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej. W całej Polsce wszystkie te związki posiadały naczelną organizację o nazwie Zjednoczenie Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej, a miejscem jej siedziby był Poznań¹⁴.

ZSMP było zatem organizacją trójstopniową, a owe trzy stopnie organizacji można scharakteryzować w następujący sposób:

1. Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej – najmniejszy stopień organizacji. Terenem działania były granice wsi, miasta, dzielnicy miasta, parafii. Na czele Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej stał Zarząd, który był wybierany spośród młodzieży na walnym zebraniu. Do władzy należały także Zjazd Delegatów i Rada Związkowa. Członkami stowarzyszenia była młodzież polska wyznania katolickiego w wieku 14–25 lat¹⁵. Osoby, które ukończyły wymagany wiek, a chciały nadal pozostać w stowarzyszeniu, otrzymywały tytuł członka wspierającego organizację. Młodzież zwracała się do siebie: druh lub druhna, a słowem oznajmującym gotowość do wypełnienia obowiązków było wspólne powitanie – Gotów¹⁶.

⁹ *Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej za rok 1927*, Poznań 1928, s. 8.

¹⁰ R. Dmowski, *Działalność Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w Diecezji Podlaskiej w latach 1919–1934*, „Szkice Podlaskie” 14, 2006.

¹¹ L. Wilczyński, *Katolickie Stowarzyszenia Młodzieży na Śląsku w okresie II Rzeczypospolitej*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 2002, t. 32, z. I, s. 137.

¹² W. Adamski, *Zjednoczenie Młodzieży Polskiej. Kilka uwag o ustroju i działalności*, Poznań 1926, s. 8.

¹³ W. Guzewicz, *Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej w międzywojennej diecezji łomżyńskiej w okresie II Rzeczypospolitej*, „Saeculum Christianum” 11, nr 2, 2004.

¹⁴ J. Kiedos, *Historia Związku Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej na terenie diecezji katowickiej w latach 1922–1933*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” XIV, 1981.

¹⁵ W. Adamski, op. cit., s. 10.

¹⁶ J. Kiedos, op. cit., s. 241–242.

2. Związek Młodzieży Polskiej – łączył wiele Stowarzyszeń, a terenem działalności były granice diecezji i województwa. Członkami mogły być jedynie SMP. Celem Związku było ułatwianie i rozwijanie pracy Stowarzyszeń. Podczas zjazdu odbywającego się raz w roku, delegaci Stowarzyszeń wybierali tzw. Radę związkową, która z kolei wybierała Zarząd. Na terenie Polski w roku 1926 istniało 19 Związków, które formalnie działały, a 4 znajdowały się w stadium tworzenia.

3. Zjednoczenie Młodzieży Polskiej – członkami były Związki Młodzieży Polskiej istniejące w Rzeczypospolitej Polskiej. Celem organizacji było wydawanie ustaw dla siebie, Związków i Stowarzyszeń. Najwyższą władzą Zjednoczenia była rada naczelna, która składała się ze wszystkich reprezentantów Związków¹⁷.

Trzeba stwierdzić, że „Młody Hufiec” nie był jedynym czasopismem Związku Młodzieży Polskiej. Nakładem ZMP wydawano również „Kierownika Stowarzyszeń Młodzieży” – dla Zarządów SMP, „Młodą Polkę” – dla członków SMPŻ, „Przyjaciela Młodzieży” – dla członków SMP oraz „Młody Światek” – przeznaczony dla dzieci szkolnych. Pisma te wydawane były miesięcznie, Związkowi bowiem zależało, by *wszyscy członkowie mogli z nich korzystać i aby abonowanie ich nie nastręczało większych trudności finansowych*¹⁸.

Pierwszy egzemplarz „Hufca”, został wydany w styczniu 1927 r. w Poznaniu. Pisano wtenczas:

W tej myśli oddajemy Kochani Druhowie w Wasze ręce pierwszy egzemplarz „Młodego Hufca”. Niech będzie on dla Was drogowskazem, któryby prowadził pracę stowarzyszeniową po właściwych drogach. W chwilach trosk i zwątpienia oby „Młody Hufiec” był Waszym najlepszym „przyjacielem”, który zdoła rozpogodzić zachmurzone czoła¹⁹.

Czasopismo było kontynuatorem wcześniejszego związkowego pisma znanego pod nazwą „Doniesienia Związku”, który m.in.: *zawierał artykuł ideowy, ujęty w przystępną formę gawędy, przynosił komunikaty Zarządu*²⁰.

W roku 1926 władze Związku Młodzieży Polskiej wyrażały pogląd, że „Doniesienia” są bardzo popularne nie tylko wśród zarządów, ale również zainteresowanie pismem wykazywali członkowie organizacji. Postanowiono zatem ulepszyć pismo, wprowadzić nowe treści, zmienić nazwę i zewnętrzny wygląd. W sprawozdaniu Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej za rok 1926 dowiadujemy się o powodach tej decyzji, planowano bowiem dotrzeć bezpośrednio do członków, oddziaływać na nich stale, bez przerwy, przez cały rok, rozwijać zainteresowanie się własnym Stowarzyszeniem i Związkiem²¹.

Na łamach czasopisma pisano, że miesięcznik przyczynił się w dużej mierze do ożywienia pracy wśród młodzieży w Katolickich Stowarzyszeniach Młodzieży Męskiej.

¹⁷ W. Adamski, op. cit.

¹⁸ *Sprawozdanie Zjednoczenia Młodzieży Polskiej*, Poznań 1926, s. 14–15.

¹⁹ „Młody Hufiec” nr 1, 1927, s. 1.

²⁰ *Jak pracują Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej. Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Poznaniu za rok 1926*, Poznań 1927, s. 34.

²¹ *Ibidem*, s. 35–36.

O tym, jak ważny był to przekaz dla członków SMP, świadczy poniższy fragment: *swymi zawsze aktualnymi artykułami ze wszystkich dziedzin pracy stowarzyszeniowej stale nam to przypomina, uzupełnia nasze wiadomości, a nade wszystko pobudza do pracy i sumienności w wypełnieniu przyjętych na siebie dobrowolnych obowiązków*²².

„Hufiec” w swoich treściach przedstawiał podejmowane działania organizacji, zawierał artykuły o tematyce wychowawczej i oświatowej, informował o organizowanych kursach, zjazdach, spotkaniach i inicjatywach, które Związek uważał za pożyteczne dla swoich członków²³. Ważnymi rubrykami w piśmie były także wiersze, opowiadania, urozmaicenia i odpowiedzi na listy. Okólnik docierał do licznych członków Związku Młodzieży Polskiej, wspierając młodych ludzi w duchu patriotyzmu i umiłowania do kraju. W roku 1936 wspomniano, że *numer rozszedł się w nakładzie 10 tysięcy egzemplarzy, wywołał duże zainteresowanie w terenie, tak wśród Druhów, jak też wśród starszego pokolenia społeczeństwa i niestowarzyszonych*²⁴.

Można przypuszczać, że autorami treści zawartych w piśmie byli starsi członkowie, gdyż podpisywali się jako: Komendant, Stary Druh, Wasz Druh, Starszy Druh, Druh Senior, Druh Nawrocki, Sędzia Druh, Wasz Grześ, Wasz były prezes Franek, instruktor Związkowy, Przyjaciół. Redaktorami odpowiedzialnymi za okólnik byli: ks. Prof. Kazimierz Michalski, ks. Ludwik Jarosz i Lucjan Mazurkiewicz. Miesięcznik liczył od 16 do 24 stron, zawierał również ilustracje.

Należy również zauważyć, że każde Stowarzyszenie chcąc rozprowadzać czasopismo wśród swoich członków musiało zapłacić abonament kwartalny, który wynosił 45 groszy, a dla osób niebędących w organizacji oraz dla urzędów pocztowych kwota ta była wyższa i określona była na 1,50 zł.

Pewne światło na pomysł nazewnictwa miesięcznika nakreśla artykuł pt.: *Nasz Młody Hufiec*, który został opublikowany w nr 4 z roku 1927. W nim dowiadujemy się, że człowiek nie potrafi żyć w sromotności i dlatego zrzesza się w społeczeństwie, które zostało określone mianem hufca. Uważano wtedy, że *Hufiec – to zwarty, jednolity szereg ludzi, którzy na rozkaz lub hasło wydane z gromadną swą mocą i wysiłkiem pójdą do czynu. Gdy mówimy o hufcu to zawsze myślimy o jakimś porządku i posłuszeństwie*²⁵.

W dalszej części autor tekstu kieruje swoją myśl do młodzieży, którą chciałyby, aby stała się podobna do walecznych i szlachetnych zastępów rycerzy. Stanowisko takie argumentuje w następujący sposób: *Słyszeliście o rycerzach, o hufcach rycerskich? Dziś jeszcze, gdy patrzą na nas ze starych obrazów, zakuci w hartowną stal i z groźnym, pełnym jakieś siły wzrokiem, napawają nas podziwem i czcią zarazem. Rycerze ci, niezwykli w walce z wrogiem, nieugięci żadną siłą, zawsze gotowi stawali w obronie wiary i kościoła. Serca ich przepojone gorącą miłością ojczyzny, największe poświęcenie dla niej każdej chwili gotowe były wydać [...] Takich rycerzy chcemy w Was Kochani Dru-*

²² „Młody Hufiec” nr 11, 1936, s. 167.

²³ *Jak pracują Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej. Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej w Poznaniu za rok 1926*, Poznań 1927, s. 34.

²⁴ „Młody Hufiec” nr 1, 1937, s. 13.

²⁵ „Młody Hufiec” nr 4, 1927, s. 57.

*howie widzieć. Macie stanowić doborową drużynę młodzieży, jakby hufiec rycerski. Chcemy, abyście sięgając do idei rycerskich, kształcili w sobie ten męski hart ducha i woli, abyście wyhodowali w Waszych sercach wzniosłe idee prawdy i sprawiedliwości. Rycerska prawda charakteru ma być rękojmą Waszych czynów. Wspólna przepojoną ideą, jednym oddychając pragnieniem, złączmy się w jeden hufiec młodych rycerzy dobra i prawdy*²⁶.

Promowanie trzeźwości

Podjęmowanie na łamach czasopisma problematyki abstynencji wśród młodych ludzi było jednym z ważniejszych tematów. W okresie dwudziestolecia międzywojennego starano się organizować działania, które zmierzały do promowania trzeźwego życia. Przykładem tego były organizowane w całej Polsce obchody Tygodnia Propagandy Trzeźwości, które odbywały się w pierwszych dniach lutego. W „Młodym Hufcu” odnajdujemy informacje, które miały inspirować członków Stowarzyszenia do udziału w Tygodniu: *Pragniemy tylko zachęcić Stowarzyszenia do wstępowania i popierania działalności Komitetów „Tygodnia Propagandy Trzeźwości” oraz organizowania kolek abstynenckich w Stowarzyszeniach. Niechaj w każdym Stowarzyszeniu zostanie wygłoszona na jednym z zebrań pogadanka na temat walki z alkoholizmem, w której przedstawione będą jego zgubne skutki*²⁷. *Z okazji odbywającego się w bieżącym miesiącu Tygodnia Propagandy Trzeźwości stańcie w szeregi tych, którzy już wypowiedzieli walkę pijaństwa i również ze swej strony ruszajcie do walki o wyzwolenie narodu polskiego z niewoli alkoholowej*²⁸.

Każdy organizowany Tydzień poprzedzany był charakterystycznym hasłem przewodnim, np.: „Trzeźwość obywateli – koniecznością chwili”²⁹, „Ratujmy Młodzież”³⁰, „Przez trzeźwość do odrodzenia”³¹.

W piśmie nawoływano do organizowania i tworzenia kolek abstynenckich. Apel ten formułowano następująco: *Gdzie to tylko możliwe zorganizujcie Kółka Abstynenckie. W nich kształcą i wychowują się apostołowie trzeźwości, którzy mają prowadzić i wychowywać społeczeństwo polskie do trzeźwości*³².

Kółka abstynenckie miały powstawać w każdym Stowarzyszeniu Młodzieży Polskiej. Do nich należeli młodzi ludzie, którzy zobowiązywali się, że *nigdy nie wezmą do ust ani piwa ani wódki*³³.

²⁶ Ibidem.

²⁷ „Młody Hufiec” 1931, s. 11.

²⁸ „Młody Hufiec” nr 2 1934, s. 20.

²⁹ „Młody Hufiec” nr 2 1934.

³⁰ „Młody Hufiec” 1937.

³¹ „Młody Hufiec” nr 1 1934.

³² Ibidem, s. 14.

³³ „Młody Hufiec” 1927, s. 30.

Warto dodać, że oprócz prezentowanych treści dotyczących promowania Tygodnia Trzeźwości już same tytuły artykułów zachęcały do zachowania abstynencji:

*Alkohol nasz wróg*³⁴, *Trzeźwość – koniecznością chwili*³⁵, *Trzeźwość źródłem moralnej i fizycznej siły*³⁶.

Z okazji obchodów Tygodnia Propagandy Trzeźwości w miesięczniku promowano dostępne na rynku wydawniczym publikacje, które w swoich treściach odnosiły się do zjawiska nałogu alkoholowego. Przykładem takich pozycji wymienionych w „Hufcu” były książka *Dwa domy* autorstwa A. Milkowskiej oraz *Wróg rodziny* ks. T. Gołdyńskiego. Pierwsza z wymienionych była opowiadaniem o dwóch rodzinach, w których jedna określana jest mianem szczęśliwej, natomiast druga jako nieszczęśliwa. Przyczyną takiego stanu rzeczy był alkoholizm panujący w jednej rodzinie oraz trzeźwość w drugiej. Kolejna z wymienionych książek dotyczyła picia alkoholu w rodzinach, na przykładzie pism ks. Jana Kapicy – znanego w tamtym czasie promotora trzeźwości na Śląsku³⁷.

Troska o trzeźwość młodzieży wyrażała się przez publikacje artykułów zawierających negatywne skutki używania trunku. Zagadnienia te brzmiały w następujący sposób: *Alkohol to ta straszna trucizna, która czyni z ludzi energicznych – niedołęgów, z obywateli szlachetnych ofiarnych – brudnych samolubów, z młodzieńców utalentowanych rokujących najlepsze nadzieje – hulaków, z ludzi czystych obyczajów – rozpustników; alkohol to ten burzyciel życia społecznego, obywatelskiego, rodzinnego – a więc jeden z najstraszniejszych wrogów ludzkości*³⁸. *Lekarze mówią nam, że organizm to cudowna maszyna, dana nam przez Stwórcę, byśmy mogli przyjmować pokarmy, rozmawiać itd. Organizm ten u młodzieńca, który pije wódkę, piwo lub coś podobnego, gorzej się rozwija. Młodzieniec taki choruje częściej niż młodzieniec niepijący. Częste używanie napojów alkoholowych (wódki, wina i piwa) stworzyć może nałóg*³⁹.

Miesięcznik, dbając o szatę graficzną, prezentował czytelnikom wybrany element grafiki odnoszący się do zawartych wewnątrz treści. Miały one w głównej mierze podkreślić siłę przekazu pisanego, wzmocnić określone wartości, które były ważne dla wydawanego pisma. Przedstawiano charakterystyczne ilustracje nawiązujące do trzeźwości, czego przykładem jest rycina 1 oraz 2.

Rycina 1 była mocnym przekazem dla czytelników „Hufca”, z czego prawdopodobnie autorzy zdawali sobie sprawę, gdyż nie zamieścili pod nim żadnego komentarza. Symbolika obrazu uświadamia, że wybór między trzeźwym życiem a piciem, które doprowadza człowieka do śmierci, jest możliwy.

Autorzy czasopisma swoimi ilustracjami kształtowali postawę wychowawczą i patriotyczną oraz wzmacniali społeczeństwo w utrzymywaniu abstynencji. W przekazach

³⁴ „Młody Hufiec” nr 2, 1928, s. 38 .

³⁵ „Młody Hufiec” nr 1, 1934, s. 13–14 .

³⁶ „Młody Hufiec” nr 2, 1939, s. 19.

³⁷ „Młody Hufiec” nr 1, 1937.

³⁸ „Młody Hufiec” nr 1, 1934, s.13

³⁹ „Młody Hufiec” nr 2, 1928, s. 38.

Ryc. 1. „Młody Hufiec” nr 2, 1934

pisanych na łamach „Młodego Hufca” wielokrotnie podkreślano, że Związek Młodzieży Polskiej wspierał młodych ludzi w ich zmaganiach z alkoholem niczym Święty Jerzy w zwycięskiej walce ze smokiem.

W dwudziestoleciu międzywojennym ważną instytucją promującą zdrowy tryb życia był Kościół katolicki, który aktywnie włączał się w akcje trzeźwościowe, organizował i prezentował pogadanki, prelekcje, kazania, audycje radiowe oraz wydawał książki i broszurki okolicznościowe⁴⁰. Duchowni brali czynny udział w Polskich Kongresach Przeciwalkoholowych, podczas których wygłaszali referaty i prezentowali swoją troskę o trzeźwość młodzieży⁴¹. Ponadto, według „Jednodniówki” wydanej w roku 1936 z okazji Tygodnia Propagandy Trzeźwości istniały katolickie ruchy przeciwalkoholowe, które prowadziły działalność antyalkoholową⁴².

⁴⁰ J. Biskupski, *Zapobieganie alkoholizmowi...*; J. Błaszczuk, *Walka Kościoła Katolickiego w walce z pijanstwem i alkoholizmem na łamach „Przewodnika Katolickiego” w latach 1930–1939*, w: UKW. Zakład Filozofii Edukacji, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Pedagogika”, Z. 30, 2014.

⁴¹ „Walka z alkoholizmem” nr 25, 1935.

⁴² Należy wymienić, że do ruchów przeciwalkoholowych w dwudziestoleciu międzywojennym należały: Katolicki Związek Abstynentów, Polska Liga Przeciwalkoholowa, Polski Związek Księży Abstynentów, Zwią-

Ryc. 2. Strona tytułowa „Młody Hufiec” nr 2, 1934

W lutym 1939 r. pojawił się w „Hufcu” artykuł pt. *Trzeźwość źródłem moralnej i fizycznej siły*, który informował czytelników o potrzebie rozszerzania idei trzeźwości wśród młodych ludzi zrzeszonych w Katolickich Stowarzyszeniach Młodzieżowych. Pisano wówczas: *Kościół spodziewa się po nas, że staniemy się niezwykłym frontem ducha Chrystusowego w Polsce*⁴³.

*Czy dzisiaj, kiedy pijaństwo coraz szersze sprawia spustoszenie w szeregach młodzieży i sprowadza ją na tory niemoralności i występku, nie musimy my w szeregach podjąć energicznej akcji przeciwko alkoholizmowi i stać się pionierami i wychowawcami młodego pokolenia do trzeźwości? Tego oczekuje od nas Kościół i Państwo. Gdzie nie ma trzeźwości, gdzie panuje pijaństwo, tam nie ma też ducha Chrystusowego, ale tam się panoszy Antychryst, zbrodnia, niemoralność, niewiara, upadek*⁴⁴.

Okólnik w swoich przekazach zabiegał o zdrowy tryb życia dziewczyn i chłopców, promując bale karnawałowe i zabawy taneczne bez konsumpcji alkoholu. Warto w tym

zek Bractw Wstrzemięźliwości, Związek Nauczycieli Abstynentów. Zob. W. Padacz, *Katolicki ruch przeciwko alkoholowi w Polsce odrodzonej*, Jednodniówka Katolickiego Koła Abstynentów, Warszawa 1936, s. 8–11.

⁴³ „Młody Hufiec” nr 2, 1939, s.19.

⁴⁴ „Młody Hufiec” nr 2, 1937, s.21.

miejscu zauważyć, że w II Rzeczypospolitej jednym ze stałych zabaw wśród dorosłej młodzieży w okresie międzywojnia były wspólne tańce, które odbywały się w remizach⁴⁵ oraz w okresie letnim na świeżym powietrzu⁴⁶. Wielokrotnie były one suto zakrapiane trunkiem, co przyczyniało się do awantur i bójek wśród młodzieńców⁴⁷.

Przykładem tej troski o trzeźwość młodzieży podczas wspólnych potańcówek są treści mówiące o tym w „Młodym Hufcu” z roku 1934 i 1935. Warto w tym miejscu przytoczyć krótkie ich fragmenty:

*Nie tolerujemy pijaństwa – Umiarkowanie, a najlepiej wstrzeźliwość od trunków upajających, niech cechuje nasze zabawy, gdyż właśnie przy zabawach tanecznych alkohol jest źródłem wszystkiego złego, rozpusty, bójek i zabójstwa*⁴⁸.

*W każdym mieście, a nawet po wioskach urząda się zabawy karnawałowe. Domagajcie się, by one odbywały się bez alkoholu! Bojkotujcie te zabawy na których mimo Waszych żądań sprzedawać się będzie wódkę. Namówcie Waszych rodziców, rodzeństwo, przyjaciół, znajomych, by solidarnie z Wami pogardzili temi rozrywkami, które nie dają godziwej uciechy, a stają się siedliskiem zgnilizny, zepsucia, a nawet zbrodni. To będzie pierwszy krok w walce ze złem, jakim jest alkohol. Przekonacie się, o ile lepszą jest rozrywka bez wódki, i błogosławić będziecie tym, którzy Was nakłonili do trzeźwości oraz propagowania zasad abstynencji*⁴⁹.

W miesięczniku pisano również, że zabawy taneczne i bezalkoholowe młodych ludzi odbywały się w duchu chrześcijańskim. W roku 1936, w nr 3, podano informację następującej treści: *Hej, jak nasza młodzież, jeśli tylko zechce potrafi się bawić! I choć na żadnym z tych wieczorków nie tańczono słofoxów itp. foxterrierów, czy jak tam cudacznie te różne murzyńskie wywijasy się nazywają – choć obyło się bez alkoholu, bawiono się ochoczo a wesolo, i co najważniejsze bez obrazy Boskiej, która często obserwować można na zabawach trunkowych*⁵⁰.

Zakończenie

Wiele z opublikowanych tekstów w dziedzinie profilaktyki alkoholizmu na łamach szeroko pojętego czasopiśmiennictwa w latach międzywojennych charakteryzowało się w znacznej mierze troską o trzeźwość narodu. Problem picia alkoholu wśród dorosłych

⁴⁵ W. Otto, *Wielkomięskie życie Drugiej Rzeczypospolitej w polskim filmie fabularnym okresu międzywojennego. Wstęp do tematu*, „Images” 2013, nr 21–22, vol. II, Poznań.

⁴⁶ A. Woźniak, *Przedmiejskie gry i zabawy. O czasie wolnym i świętowaniu na Gocławiu w dwudziestolecium międzywojennym* w: „Etnografia Polska” 2004, t. XLVIII, z.1–2 wstęp do tematu. „Images” 2013, nr 21–22, vol. II, Poznań, s. 232.

⁴⁷ J. Durka, *Margines społeczny południowej Wielkopolski w dwudziestolecium międzywojennym w publicystyce „Gazety Ostrzeszowskiej”*, w: *Margines społeczny w Drugiej Rzeczypospolitej*, M. Rodak (red.) „Metamorfozy społeczne” z. 6, Warszawa 2013, s. 77.

⁴⁸ „Młody Hufiec” nr 2, 1935, s. 21.

⁴⁹ „Młody Hufiec” nr 1, 1934, s. 14.

⁵⁰ „Młody Hufiec” nr 3, 1936, s. 46.

i młodych ludzi w II Rzeczypospolitej powodował, że autorzy dzięki słowu pisanemu mogli skuteczniej walczyć w obronie abstynencji i dotrzeć do większej rzeszy osób. Wydaje się, że sprzyjały również ku temu okoliczności, bowiem po 120 letniej niewoli ruch wydawniczy był nieprzymuszony żadną antypolską cenzurą i mógł swobodnie kształtować swoją politykę rozpowszechniania w zakresie ilościowym oraz jakościowym⁵¹.

W „Młodym Hufcu” treści dotyczące walki z alkoholizmem i promowania trzeźwości wśród młodzieży w latach 1927–1939 były mocno podkreślane i miały na celu epatowanie tych wartości (np.: patriotyczne, moralne), które mogły pomóc w wytrwaniu abstynencji. W miesięczniku przedstawiano zgubne konsekwencje spożywania trunków oscylujących w obszarach dysfunkcyjności psychicznej i fizycznej, upadku rodziny oraz zmierzających do uzależnienia.

Zachęcano do wstępowania do kółek abstynenckich, sprzyjano i promowano sentencje, że jedynie Polak wierzący i katolik jest człowiekiem niepijącym.

Bibliografia

Czasopisma

- „Młody Hufiec” – 1927 (nr 2, nr 4), 1928 (nr 2), 1934 (nr 1, nr 2), 1935 (nr 2), 1936 (nr 3), 1937 (nr 1, nr 2), 1939 (nr 2).
„Świt” – 1927 (nr 275)
„Walka z Alkoholizmem” – 1935 (nr 25)

Opracowania

- Adamski W., *Zjednoczenie Młodzieży Polskiej. Kilka uwag o ustroju i działalności*, Poznań 1926, s. 8.
Biskupski, J., *Karczma i alkohol w kulturze chłopskiej w Ślesinie i jego okolicach od początku XIX w. do lat 30. XX w.*, w: *Z problematyki etnograficznej Ślesina i okolic*, E. Jeglińska (red.), Ślesin 2012.
Biskupski, J., *Zapobieganie alkoholizmowi wśród dzieci i młodzieży w latach 1920–1939*, w: *Zachowania ryzykowne dzieci i młodzieży – problemy wychowawcze uzależnienia*, R. Matusiak, K. Sigda, K. Kozioł (red.), Lublin-Tarnów 2016.
Błaszczyk, J., *Walka Kościoła Katolickiego w walce z pijaństwem i alkoholizmem na łamach „Przewodnika Katolickiego” w latach 1930–1939*, w: UKW. Zakład Filozofii Edukacji, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Pedagogika”, Z. 30, 2014.
Burszta, J., *Społeczeństwo i karczma*, Warszawa 1951.
Chwałba, J., (red.), *Obyczaje w Polsce. Od średniowiecza do czasów współczesnych*, Warszawa 2008.

⁵¹ M. Paciorek, *Problematyka rozwoju polskiego czasopiśmiennictwa medycznego w latach międzywojennych ze szczególnym uwzględnieniem prasy higienicznej*, w: „Medycyna Nowożytna” 13/1–2, 2006.

- Dmowski, R. *Działalność Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w Diecezji Podlaskiej w latach 1919–1934*, w: „Szkice Podlaskie” 14, 2006.
- Durka, J., *Margines społeczny południowej Wielkopolski w dwudziestoleciu międzywojennym w publicystyce „Gazety Ostrzeszowskiej”*, w: *Margines społeczny w Drugiej Rzeczypospolitej*, M. Rodak (red.) „Metamorfozy społeczne” z. 6, Warszawa 2013,
- Otto W., *Wielkomięskie życie Drugiej Rzeczypospolitej w polskim filmie fabularnym okresu międzywojennego. Wstęp do tematu. „Images”* 2013, nr 21–22, vol. II, Poznań.
- Paciorek, M., *Problematyka rozwoju polskiego czasopiśmiennictwa medycznego w latach międzywojennych ze szczególnym uwzględnieniem prasy higienicznej*, „Medycyna Nowożytna” 13/1–2, 2006.
- Wilczyński, L. *Katolickie Stowarzyszenia Młodzieży na Śląsku w okresie II Rzeczypospolitej*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 2002, t. 32, z. 1.
- Woźniak, A., *Przedmiejskie gry i zabawy. O czasie wolnym i świętowaniu na Gocławiu w dwudziestoleciu międzywojennym*, „Etnografia Polska” 2004, t. XLVIII, z. 1–2.
- Sprawozdanie Związku Młodzieży Polskiej – 1927.*
- Jednodniówka Katolickiego Koła Abstynentów z okazji Tygodnia Propagandy Trzeźwości – 1936.*